

BİTKİSEL ÜRÜNLER

ALİ SERHAN ÇAĞAN
ÖĞRETİM GÖREVLİSİ

Bitkiler

- Bitkiler insanların hayatı için vazgeçilmez canlılardır. Besin, yakacak ve giyecek elde etmede insanlar bitkilerden büyük ölçüde yararlanmışlardır. Bitkilerin, hastalıkların tedavisi amacıyla kullanımlarının nasıl başladığı tam olarak bilinmese de, binlerce yıl boyunca biriken deneyimlerin giderek bir halk tıbbına dönüşmüş olduğu kesindir.

Bitkiler

- Eski uygarlıkların deneyimlerinden köken alan çağımız eczacılığının temelleri yüzyıllar boyu olgunlaşmış ve modern bilim ve teknolojinin geliştirilmesi ile günümüzdeki şeklini almıştır.
- Fakat geçmişte olduğu gibi bugün de bu tür doğal kaynakların kullanımına devam edilmektedir. Doğanın sunduğu bu şifa kaynakları, insanoğlu onları yok etmediği sürece hizmet etmeye devam edecektir.

Tıbbi Bitki

- Doğrudan doğruya bitkinin çeşitli kısımlarının veya onlardan elde edilen etkili maddelerin dahilen veya haricen insan ve hayvanlarda görülen hastalıkların tedavisinde kullanılmasına yarayan bitkilere Tıbbi Bitki denir.
- Kullanım amaçları: ilaç, parfüm, kozmetik, kişisel hijyen ürünleri, meşrubat, içecek, şekerleme, çiklet, herbal çay, esans, aromadır..

Dünya Sağlık Örgütü'nün tarifine göre

- ▶ Hastalıklardan korunmak veya tedavi amacıyla, bitkisel drogları veya karışımlarını, olduğu gibi veya bitkisel karışımlar halinde, etkili kısım olarak taşıyan bitmiş, etiketlenmiş ürünler veya müstahzarlar
- ▶ “Bitkisel ilaç” olarak adlandırılmaktadır.

Tıbbi Bitki

- Asırlardan beri gıda, baharat, çeşni , tedavi gibi pek çok alanda kullanılan Tıbbi ve Aromatik bitkilerin önemi ve kullanım hacmi her geçen gün artmaktadır
- Modern tıp; ilaç ve kimya sanayiindeki olağanüstü gelişmelere rağmen, alternatif tedavi metotları ve tıbbi bitkilerle tedavi hala güncelliğini korumakta, hatta son yıllarda gelişmiş ülkelerde giderek artan bir ilgi görmektedir

Tıbbi Bitki

- Diğer taraftan geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde 2.5 milyara yakın bir nüfus bilinen modern ilaçlardan yararlanamamaktadır
- Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), buralarda tıbbi bitkilerin kullanımını sadece ekonomik nedenlerle bu ilaçlara alternatif olarak düşünülmesini, bilakis kendi kültürü ve doğal kaynakları ile uyumlu bir sağlık teknolojisi geliştirmeleri ve gelişmiş ülkelere bağımlı olmaktan kurtulmaları açısından önemli bulmaktadır.

Tıbbi Bitki

- ▶ Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre Dünyada yaklaşık 21.000 bitki türü tıbbi amaçlarla kullanılmaktadır.
- ▶ Günümüzde tıbbi bitkiler piyasasının yıllık 100 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir.
- ▶ Almanya (Hamburg), ABD (New York) ve Hong Kong, dünyada bitkisel droglar için başlıca ticaret merkezleridir.

TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLERİN KULLANIM ALANLARI

- ▶ • Tıp ve eczacılık alanlarında
- ▶ • Kozmetik ve parfümeride
- ▶ • Baharat üretiminde
- ▶ • Gıda katkı maddesi olarak
- ▶ • Bitki koruma alanında
- ▶ • Hayvan sağlığında ve yem katkı maddesi olarak
- ▶ • Doğal boya elde edilmesinde
- ▶ • Peyzaj uygulamalarında iç ve dış mekan bitkisi olarak yararlanılmaktadır.

Tanımlar

- ▶ Farklı ekolojik ortamlara uyum sağlayarak, hemen her yörede yetişebilen bitkilere “kozmpolit bitkiler” denilir.
- ▶ Buna karşın, özel ekolojik ortamlara uyum sağlamış ve sadece sınırlı alanlarda yaşamlarını sürdürebilen bitkiler vardır. Bu tür bitkilere de “endemik bitkiler” denilir.
- ▶ Drog: Bitkide etkili maddeyi taşıyan, kısaca bitkinin kurutulularak kullanılan kısmıdır.

Genel Bakış

- ▶ Türkiye florasında 174 familyaya ait 1.251 cins ve 12.000'den fazla tür ve tür altı taksonu (alt tür ve varyete) bulunmaktadır
- ▶ Ayrıca birçok bitkinin de gen merkezi konumundadır.
- ▶ Bu durum; ülkemizin farklı iklim ve ekolojik koşullara sahip olması, bünyesinde Avrupa Sibiryası, Akdeniz ve İran-Turan olmak üzere üç bitki coğrafyası bölgesi (BCB) bulundurmasından kaynaklanmaktadır.

Genel Bakış

Genel Bakış

- ▶ Tıbbi ve aromatik bitkilerin önemli bir kısmı halen doğal floradan toplanmaktadır.
- ▶ Doğal droglarda ise başta standardizasyon olmak üzere bazı önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Hasat ve hasat sonrasında yapılan hatalar sonucunda drogların kalitesi önemli ölçüde düşmektedir.
- ▶ Ayrıca, kontrolsüz ve aşırı toplamalar sonucunda bazı bitki türleri kaybolma riski altında kalmaktadır. Bütün bu olumsuzlukların önüne geçmek için doğadan toplanarak temin edilen yabancı bitkilerin en kısa sürede tarımına başlanması gerekmektedir.

Doğal Floradan Bitki Toplama

- ▶ İhraç edilen aromatik bitkilerin önemli bir kısmı doğadan bilinçsizce ve aşırı olarak toplanarak karşılanmaktadır.
- ▶ Bilinçsiz toplama bitki popülasyonlarında azalmalara yol açmaktadır.
- ▶ Ancak doğadan toplanan bitkilerin ulusal ekonomiye olan katkısı ve yöre halkına sağladığı ek gelir yadsınamaz.
- ▶ Bu durumda, yapılması gereken, sürdürülebilir ve iyi bitki toplama yöntemlerinin hayata geçirilmesidir.
- ▶ Bu kapsamda, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2003 yılında “İyi Tarım ve Bitki Toplama Uygulamaları Rehberi” yayınlamıştır.

Doğal Aromatik Bitkileri Neden Kültüre Almalıyız?

- ▶ Yoğun ve dikkatsiz toplanan türlerin azalma ve hatta kaybolma riski bulunmaktadır. Bu durum endemik türlerde daha da önemlidir.
- ▶ Özellikle uçucu yağ içeren bitkiler tohum bağlamadan önce toplandıkları için çoğalmaları engellenmektedir.
- ▶ Doğada bu bitkiler geniş alanlara yayılmışlardır. Dolayısıyla toplama işlemi fazla zaman ve işgücü gerektirmektedir.
- ▶ Bitkiler doğadan rastgele toplandıkları için droglar homojen değildir. Droglarda tür karışımı olabileceği gibi farklı gelişme dönemlerine ait droglar da bulunabilmektedir.
- ▶ Verim ve kalite düşük olmaktadır. Yıllar itibarıyla standart ürün elde edilememektedir.
- ▶ Doğadan toplanan bitkilerin kurutma ve depolama işlemleri de uygun koşullarda yapılmamaktadır.